

III. RÉSZ. B)

Istennek fiáról, a Jézus Krisztusról.

B. Gy. I. tétele.

Mi állhatatosan azt bizonygatjuk, hogy Jézus Krisztus nemcsak azoknak volt hasznára, akik az ő testi megjelenésének idején éltek, és nemcsak azokért emelt szót, hanem a maga egyházát igazgatni fogja mind az idők végezetéig, és azért közben fog járni, mert a megváltás és közbenjárás tiszte elől sehol meg nem hátrálhat. Ezért nyilván valljuk azt is, hogy az a Krisztus úgy ül az Atyának jobbján, hogy mindig gondoskodik s ezután is gondoskodni fog azokról a dolgokról, amik az ő egyháza számára szükségesek. Cselekedni fogja pedig ezt a szentlélek által, amit az Atyától mérték nélkül kapott, hogy azt nekünk mérték szerint osztogassa. Ezért úgy véljük, vissza kell utasítanunk azok véleményét is, akik úgy gondolják, Krisztus úgy ül az Istennek jobbján, hogy az egyházzal semmit nem törődik, hanem ott nyugalomban szunnyadozik; mintha bizony hiába adott volna meg neki minden hatalom föltámadása után, és azt a hatalmat vagy egyáltalán nem, vagy csak rövid időre kellett volna gyakorolnia és nyilvánítania; vagy mintha hihető volna, hogy magának a fejnek szunnyadozása alatt a tagok virrasszanak. Az ilyen képtelenségre bizonyság nincs sem embernél, sem Istennél.

D. F.

En is vallom azt, hogy akik a Jézus Krisztus tanítását és életét követik, azoknak az hasznukra van most is s ezután is, mind az idők végezetéig, amikor ő velük lesz, és hogy ilyen módon igazgat és szót tesz minden övéiért, azt is megengedem; hiszen egyetlen áldozatával tökéletességre vitte

a szenteket mind örökre; és Jézus maga a Krisztus ma s az lesz örökké; azonban nem látom be, miképpen lehetne bebizonyítani a szentírásból, hogy ő most a mennyben áldoz, imádkozik, tanít, engesztel, kér és szolgál. Az ezzel ellenkező szentírásbeli helyek s azok kapcsolatai kényszerítenek, hogy ezt állítsam. Máté 26.: „Szegények mindig lesznek veletek, de én nem mindenkor leszek.” Máté 28.: „Imé, én titektek vagyok e világ végezetéig.” Imé tehát, Krisztus velünk van és nincs velünk. Van tehát valami módja a jelenlételnek és a jelen nem lételnek. Itt az isteni és emberi természetéről kiagyalt ama bizonyos koholmányoknak nincs helye, hogy Krisztus velünk van az ő tanítása és lelke által. Azt mondja ugyanis: „Az igék, amiket én beszélek, lélek és élet.” Ha megtartják őket, azzá is lesznek, de ha nem, halállá és ítéletté. Azon kívül nincs velünk, hanem a mennyben van. „Mert szükséges, hogy a mennyek őt befogadják egészen mindenek helyreállításának idejéig.” Így volt Mózes is halála után Józsuéval, Deut. 31., 23. v. Amiképpen Krisztus nem a maga, hanem Atyja nevében jött e világra, és az ő nevében cselekedett és végzett mindent, azonképpen a többi, ami még hátra van, az Atya általa fogja megcselekedni, amikor eljön az enyhületnek és mindenek helyreállításának ideje. Gondoljuk meg Péter szavait, Csel. 3., 19., 20., 21. v.

E magyarázat igaz voltát a szöveg előző részei bizonyítják. Ez van ugyanis mondva: „Megadatott nekem minden hatalom, tehát tanítsatok és kereszteljétek.” Hasonlóképpen: „Tanítsátok őket gondoskodásra.” Imé, a szolgálat és tudomány hatalma. S még ez van hozzátéve: „Veletek leszek az idők végezetéig.” Imé, a szolgálat és tanítás jelenvalósága. Mert ha Krisztusnak valami más jelenléte volna velünk, miért kell vala Krisztusnak annyiszor tanítványai fejébe verni, hogy ő kérni fogja Atyját, küldjön nekik szentlelket, egy másik gyámolítót, ki őket megvigasztalja, igazgassa, oktassa és velük legyen örökké?

Különben is ha most mennyben a maga egyházát igazgatja s róla gondoskodik, nem állhatnak meg Krisztus szavai. Jánosnál ugyanis a 17. részben ezt mondja: „Én nem vagyok többé a világon, de ezek a világon vannak, és én hozzád megyek, szent Atyám, tartsd meg a te neved által

azokat, akiket adott nekem, hogy egyek legyenek, mint mi. Mikor övele volnék e világon, én megtartom vala őket a te nevedben. Akiket nekem adott, én megőriztem, és egy is azok közül el nem vezett, hanem a veszedelemnek ama fia stb." Imé, Krisztus megtartja és megőrzi az övéit, és nem is tartja meg. Megtartja az ige által, melyet egyszer ő az Atya nevében hirdetett. Így képes megtartani és üdvözíteni övéit. De nem tartja meg, nem üdvözíti és nem őrizi őket most, amikor mennyben van, mert ezt az Atyának ajánlotta, hogy beteljesedjék ez a mondás: „Én teremtettem, én üdvözítettem, én fogom hordozni egész vénségig." Ami pedig Krisztus könyörgését illeti, Jánosnál a 16. részben így szól: „Én érettetek ezután nem könyörgök, mert maga az Atya szeret titeket." Máshol meg tisztán meg van mondva: azért ment föl mennybe, hogy közbenjárjon és könyörögjön érettünk. Ezt az ellentmondást maga Krisztus fejt meg Ján. 17-ben: „Nemcsak őérettetek könyörgök pedig, hanem azokért is, kik az ő beszédek által hiendők lesznek én bennem." Imé, könyörög is, nem is. Nem úgy könyörög, amint a földön könyörgött, könyörög azonban, mert az ő egyszer elmondott könyörgése fogantatos Isten színe előtt, és ott áll az ő orcája előtt. Akik hisznek az ő beszédében, őt megtartják és megőrzik. Mert nem a világért könyörög és Isten a vétkeket nem hallgatja meg. Ugyanígy lehet ítélni a közbenjárásról és engesztelésről is. Úgy látszik az írás ez igazságához némileg magatok is a harmadik tételben hozzájárultatok e szavaitokkal: „Ne álmodjunk pedig affélet, hogy neki térdet hajtva, sok szavú imádsággal kell az Atyához könyörögnie. Mert amiképpen elegendő az ő Istene előtt való örökös jelenléte, ki megígérte, hogy őt mindig meg fogja hallgatni, azonképpen most sincs szükség, miután minden hatalmat megkapott, arra, hogy minduntalan ismételtesse Krisztus a maga könyörgését az Atyához." Ha tehát térdet nem hajt és könyörgéseit nem ismételteti, másképpen nem imádkozhatik, mint hogy egyszer elmondott könyörgése az ő beszédében hívőknél fogantatot nyer. Ha soha meg nem szűnt a megváltás és közbenjárás tisztétől, mivel a megváltás és engesztelés vére hullása által történik, vérenek hullása és halála pedig most valójában nem történik, akkor miért nem szűnt meg, ha csak az egyszer elmondott

könyörgés érvénye meg nincsen? Avagy a szentírás igazságával ellenkezőleg azt állítjuk, hogy most is meghal és vérét hullatja? Azután, hogy lehet igaz az, hogy mi meg vagyunk váltva és kiengesztelve, hogy az a mű Krisztus tanúsága szerint befejeződött, nekünk hasznunkra van és érvényes, ha az ő beszédében megmaradunk és parancsolatait megtartjuk? Ezek a szeretet művelésére, az élet szentiségének követésére hasznosak, a velük ellenkező dolgok növelik a vétkezésben való biztonságot és szabadságot. Hiszen ki ne vétkeznék nyugodtan, ha Krisztus most is közbenjár, kiengesztel és megvált? Ezt tanítani annyi, mint vánkost meg párnát varrni, hogy az emberek vétkeiken nyugodtan alhassanak és minden igazságaiknál rámutassanak Krisztus véreire és közbenjárására, amiként az Úr panaszkodik Ezékiel által a hamis prófétákról.

Azt mondom tehát, hogy személyét illetőleg ő megszűnt a megváltás és közbenjárás munkájától. Hiszen világosan meg van mondva: mi már megváltattunk és kiengeszteltünk. Minthogy ugyanis a közbenjárás széthúzó felek közt történik, a széthúzás és ellenségeskedés pedig, a szentírás tanítása szerint, Krisztus halálával eltöröltetett, ez okon bizonyára azt kell gondolni, hogy a megváltás és közbenjárás munkájától ő is megszűnt. Ami azonban az ő hatását illeti, állítom, hogy nem szűnt meg, mert ott áll Isten orcája előtt és érettünk közbenjár, és ez az állandó áldozat már az ószövetségben is szüntelenül vázolja van.

Krisztusnak az Atyaisten jobbán való ülését, megengedem, a szentírás olykor kormányzásnak s azon gondoskodásnak veszi, mellyel Krisztus a maga egyháza iránt fog viseltetni. Azonban tagadom, hogy ezt minden esetben így kell fölfogni. Ennek igazságát így bizonyítom be: Máté 26:64. v. ez van mondva: „Nemsokára meg fogjátok látni az embernek fiát ülni az Istennek jobbán, és eljöni az ég felhőiben.“ Ugyancsak Máté 24:30. és Márk 14:62. „Hogy ez akkor lesz, mikor az embernek fia eljö“, arról ő maga tanuskodik. Ami pedig I. Pét. 3-ban, a zsidókhoz írt levélben, meg a Jelenések könyvében van mondva, hogy t. i. maga alá vetvén az angyalokat és hatalmasságokat, most uralkodik, azt másképpen értelmezni nem lehet, hanem hogy a szentírás szokott szólása szerint, a dolog örök bizo-

nyossága és az ígéretek igazsága miatt, a jelen időt jövő helyett használja. Így Ján. 10:28-ban maga Krisztus beszél eképpen: „Én nekik örökéletet adok“. Hasonlóképpen Ján. 5-ben is: „Bizony mondom néktek, hogy eljön az óra“, jelenben beszél, de hogy jövőt ért, azt maga magyarázza meg: mikor kimondatik a végítélet és a jók örökéletre, a gonoszok pedig kárhozatra vettetnek. Így Ef. 2-ben: „Föltámasztott minket és azt mívelte, hogy a mennyben ülünk Krisztussal“, itt is, noha Pál jelenben történtnek állítja, senki hívő ember nem tagadhatja, hogy jövő van értve. Mert máshol Pál így magyarázza: „ha helyt fogunk állni és együtt fogunk uralkodni.“ Így I. Kor. 15-ben azt mondja: „alávetett neki mindeneket“, és hozzáteszi a zsidókhöz írt második levélben: „még nem látjuk, hogy neki mindenek alája vettettek“, a jelen a jövő helyett van használva. Kol. 3.: „Holtak vagytok és a ti éltetek el van rejtve Krisztussal Istenben“, íme a jelen; erre következik a jövővel való magyarázat: „Mikor Krisztus megjelenend, ti is meg fogtok jelenni dicsőségben“. Ennek igazságát még inkább megerősíti az, hogy Krisztusnak az Atyaisten jobbán való ülése a szentírásban gyakran a várakozás és megnyugvás helyett van fölfogva. Máté 22:44., Csel. 2:34., 35., Csel. 3:20., 21., Zsid. 4:10., Zsid. 10:22., 23.

Végül itt van két, egymásnak ellentmondó hely: Luk. 1:33. „...és uralkodni fog Jákób házában mindörökké és az ő uralkodásának vége nem leszen“, és I. Kor. 15:24. „Azután a vég, mikor átadja az orszagát az Istennek és Atyának.“ E két hely meggyőz arról, hogy ezt a magyarázatot kövessük: uralkodik és uralkodni fog, vége lesz és nem lesz vége.

Minthogy pedig tovább az van mondva: most Krisztus uralkodik az égben, és gondoskodik azokról, amik szükségesek most s azok lesznek ezután az üdvösségre, először is azt szeretném, ha Isten ígéből egyenkint kimutatnák, mik azok, amikben most, hogy a mennyben van, hatalmát gyakorolja, továbbá mik azok, az egyházra nézve szükséges javak, amelyekről gondoskodik. Én ugyanis a szentírásból azt látom, hogy ő mind a sajátmaga, mind a mi gondunkat az Atyaistennek ajánlotta. Mind maga Krisztus, mind az apostolok világosan állítják, hogy minden magunkról való

gondunkat az Atyaistennek kell ajánlanunk, I. Máté 6., Luk. 12., I. Pét. 5. „Minden ti aggodalmaitokat reá hárítván, mivel neki gondja van rátok“. De ha már a Fiúnak van gondja mindenekre, ugyan mit csinál az Atya? Bámulatos dolog pedig, hogy az egyház e gondját és védelmét a Fiú által gyakorolja, a Fiú pedig a Szentlélek által. Ha az Atya a Fiú által gyakorolja, akkor miért nem inkább a Szentlélek által, holott a Szentlélek az Atyának és Fiúnak lelke. És mi szükség volt e gondot a Fiúra bízni, ha a Fiú sem maga, hanem a Szentlélek által végzi? Ha pedig maga a Szentlélek által végzi, miért mondják, hogy az Atya mindent a maga lelke által cselekszik? Mi szükség volt a Fiúval csináltatni, ha ez azután, másod fokon, a lélek által csinálja? És ha a Fiú ezt a lélek által műveli, miért mondja a Fiú, hogy az Atyától egy más gyámolítót és vigasztalót fog nyerni, kit az Atya nekik küld, hogy velük legyen és őket vigasztalja.

Végül, aki valakinek gondját akarja viselni, neki minden szükséges dolgot megadni, mindenki kérését meghallgatni, a szívekbe és sóhajtásokba betekinteni, annak mindenütt jelen kell lennie, mindent értenie és tudnia. Márpedig bizonyos, hogy Krisztus személyesen nincs jelen, sem gondot nem visel, sem a kéréseket meg nem hallgatja, mindenütt nincs ott, és akkor is, mikor a földön volt, nem volt mindenütt jelen, sem most nincs, amikor a mennyben van. Hiszen nyilván meg van mondva Csel. 3-ban: „Szükséges, hogy az egek őt befogadják egészen mindenek helyreállításának idejéig“. A zsidókhöz írt levél szerzője pedig: „Ha a földön volna, még pap sem lehetne“. Mindebből nyilvánvaló, hogy Krisztus személyesen sem jelen nincs, sem gondot nem visel, sem a kéréseket meg nem hallgatja, sem úgy, mint most égben levő Istent, segítségül hívni nem kell. Hanem azért, ha Krisztus olyan módon, amint némelyek vélik, most a mennyben személyesen közben nem jár s egyházára gondot nem visel is, nem kell azt mondani, hogy semmit sem csinál s nyugodtan szunnyadozik a mennyben, mert az ő működésének és szolgálatának ereje és hathatósága soha meg nem szűnik. Ide vonatkoznak ama bizonyos hasonlatok a szőlőtőről és hajtásairól, a fejről és tagokról; (ezen példázat szerinti magyarázat befolyása értelmében)

belső, külső, vagy testi életről. Azok azonban egyedül az Atya istentől függenek, amint meg is van mondva: benne élünk, mozgunk és vagyunk. Ezenkívül amit mondanak, az nem vág ide. Mert a szőlőtő, a hajtások, a magvető és földműves, mind az Atya, és amint Krisztus él az Atyában, úgy mi is élünk a Krisztusban.

B. Gy. II. tétele.

Jézus Krisztust, ki férfi magva nélkül, szentlélektől fogantatott, mindig minden bűn nélkül élt, megszentelés, papi méltóság és elküldetés címén éppúgy Istennek lehet és kell nevezni, mint az Urat és Isten dicsőségéből, ki természeténél fogva egyedüli Isten és úr, Krisztusnak ez a dicsőítése semmit le nem vonhat, főképp mivel az apostolok ezt a Krisztust mindenütt Úrnak, néha még Istennek is nevezik. Az Istennek ama kettősségétől pedig, amitől némelyek tartanak, annál kevésbbé kell félni, mert a csurgót a forrással egyenlővé senki nem teheti. Hogyha az úr dicsőítő címét Krisztusnak megengedik, ugyan miképpen foszthaták meg őt az Isten díszes jelzőjétől, holott nekünk is éppen úgy egy igaz Urunk, mint egy igaz Istenünk?

D. F.

Hogy Jézus Krisztus szentlélektől fogantatott, mindig bűn nélkül élt, azt mi is valljuk, valamint azt is, hogy míg küldetésének tisztét viselte, Istennek és Úrnak nevezhető és nevezték is azért, mert azt ezután is viselni fogja. Ezen kívül azonban állítjuk, hogy sem mint Istent, sem mint Urat, segítségül hívni nem kell. És nem is következik Krisztustól az Úr nevezetnek való megvonása abból, ha a szentírás igaz értelme szerint kifejtjük, hogyan és mikor mondták és mondják őt Úrnak meg Istennek, mivelhogy sem öröktől fogva, sem örökre őt Úrnak és Istennek nem mondták. Meg van ugyanis mondva: „A Fiú alája rendeltetik az Atyának, hogy ő, az Atya legyen Isten, minden mindenekben”. Csorba esik tehát Isten dicsőségén és az Atyaisten tiszteletén, amikor a hatalmat, az országot, a segítségülhívás szer-tartását és egyebeket a most mennyben levő Krisztusnak tulajdonítunk. Mert sem amikor Krisztus a földön volt, az Atya azokat Krisztusnak nem tulajdonította, sem Krisztus

a maga számára nem követelte, hanem mindent az ő mennyeyi Atyjának szánt, azt vitatta és azt tanította, hogy minden az ő tulajdona. Sokkal kevésbé teheti ezt most, mikor a mennyben van, míg őt a menny befogadja „egészen mindenek helyreállításának idejéig“, s itt nyomatékkal és nyíltan meg van mondva: egészen mindenek helyreállításának idejéig; tehát nem mintha most, mikor a mennyben van, gondoskodnék mindenről, helyreállítana mindent, munkálna s több efféle. Mert igaz volt az: „nem adom az én dicsőségemet másnak“, mielőtt Krisztus megszületett, és igaz lesz ezután is, miután megszületett, a földön járt s az égbe is fölment. Akik tehát, a szentírás igaz értelmének ellenére, ezeket Krisztusnak tulajdonítják, csorbát ejtenek az Atyaisten dicsőségén, mely egyedül az ő tulajdona. Az meg egészen az Atyaisten tiszteletének és dicsőségének mond ellen, hogy most a mennyben Krisztus uralkodik, mivel neki semmi helyettesre szüksége nincsen, ő elég mindenben, minden körülmények között, ő amaz egy Isten, akitől mindenek vannak. És ez nem is járulhat semmiben hozzá Krisztus dicsőségének növeléséhez, sőt inkább kisebbíti azt.

Mert Krisztus abban dicsőül meg, hogy az ő tanítványai vagyunk, sok gyümölcsöt termünk, és az ő mennyeyi Atyja megdicsőíttetik, nem mintha azt hinnők és vallanók, hogy ő most mennyben uralkodik, az egyháznak minden szükséges dolgot megad, őt segítségül hívjuk, és hozzá folyamodunk támogatás kéréssel, mert mindezek egyedül az Atyaisten tulajdonai s embereknek soha ezeket nem tulajdonították úgy, mintha az ő mindig és örökké tartó tulajdonaik lennének, hanem csak úgy, mint amiket Isten csak időlegesen és a tőle megállapított módon jelöl ki számukra. Az Isten kettősségét vezetjük be, mikor azt állítjuk, hogy Krisztus most mennyben uralkodik, az egyház minden szükséges dolgairól gondoskodik, javakat ad a tőle kérőknek, fölvilágosít, életre kelt, bűnöket megbocsát, megigazít és több efféle. Mert nincs mennyben Isten, aki uralkodik, az egyház minden szükséges dologról gondoskodik és javakat ad a kérőknek, csak amaz egyetlenegy Isten, mennynek és földnek teremője, Izrael Istene, Krisztusnak Atyja. Minthogy pedig Krisztus nem Izrael Istene, ha mégis ugyanazon dolgokat végzi, amik csak amaz

egyetlen Isten sajátjai, hogyan lehet tagadni, hogy Krisztus nem ugyanaz vagy tőle különböző Isten? Ugyanaz nem lehet, mert az Atya nem a Fiú s a Fiú nem az Atya. Következik tehát, hogy más. De ha Krisztus más, még pedig Isten, hogyan lehet, hogy ne két Isten vagy istenek kettőssége legyen?

Itt nincs helye annak a feleletnek, hogy a bálványok és nem Krisztus kizárásáról van szó, mert amint abban a mondásban: „halljad Izrael, a te urad Istened egy“ Krisztus kizárásával azt értjük, hogy csak az egyedül való Atyaisten amaz egy Isten, úgy ezekben a mondásokban: „a te uradat Istenedet imádd, és csak egyedül őneki szolgálj“, majd meg: „én vagyok az Úristen, dicsőségemet másnak nem adom“, Krisztus kizárásával, csak az egyetlen Atyaistent kell értenünk. Mert ha nem ezt tesszük, két olyan istenünk lesz, akiket Egyiptomból hozunk ki, őket segítségül kell hívnunk s nekik a teremtés, megtartás és igazgató dicsőséget kell tulajdonítanunk, ahelyett, hogy ellenkezőleg, kitartanánk azon Isten mellett, ki egyetlenegy és aki azt mondja: „rajtam kívül nincs más, és egyedül vagyok, senki kívülem.“ Hát nem Isten kettősségét hozzuk eképpen be?

Itt kább a kérdés megkerülését, mint feleletet látok abban, ha így okoskodunk: ha azt valljuk, hogy a most mennyben levő Krisztus Isten, abból még nem következik, hogy Krisztus és az Atya két Isten, mert sok lényt hivatala természeténél fogva neveztek Istennek s amellet Izrael egy Istene megmaradt a maga csorbíthatatlanságában, mert Krisztus a maga munkáját bevégezte s a mennybe menván, várja, hogy az Atya neki alája vesse minden ellenségeit. Már pedig aki vár, arról bizonyára nem mondható, hogy hivatalában jár el.

A csurgót a forrással valójában és szabály szerint egyenlővé tenni csakugyan nem lehet és nem is szabad. Csakhogy ez a hasonlat nem győz meg arról, hogy Krisztus és az Atya nem két egyenlő Isten, ha egyformán cselekszenek, megtartanak és munkálnak. A különbség és eltérés ugyanis nem a javakban van, amiket adnak és juttatnak, hanem a módban és személyekben, mert a Fiú az Atyá-

tól kap, az Atya azonban senkitől. Ha a forrás és csurgó hasonlatát elfogadjuk, az éppen az ellenkezőt bizonyítja, mert a csurgó és forrás vize ugyanaz s ami a forrásból kibugyog, a csurgóba foly ki; semmi más különbség meg nem állapítható, csupán csak hogy a forrás a kezdet és eredet, emez pedig az ér, vagy valamiféle kifolyás, ez egy kivételével mindenben egyenlők. Hogyan lehet tehát nem két Istenről beszélni, mikor, ha nem egészben is, de részben egyenlők? Valljuk, hogy Krisztust hivatalának minőségénél fogva Istennek és úrnak mondhatjuk. Azonban e címen őt segítségül hívni s azt vallani, hogy ő most egyházára gondot visel, annak minden szükséges dolgot megad, mivel ezt a szentírás az Atyának tulajdonítja, Krisztusra átvinni legkevesebbé sem lehet. Ha pedig e címen Isten és Úr, hogy lehet akkor, hogy ne legyen két Isten vagy az Istennek kettőssége?

B. Gy. III. tétele.

Tanítjuk, hogy Krisztust, Istennek fiát, amennyiben minden őrajta áli és ura mindennek, út, igazság és élet, ki nekünk örökéletet ad, továbbá nekünk királyunk, az egyház feje, és aki nekünk azt mondta, hogy velünk lesz az idők végezetéig, segítségül kell hívnunk, nem úgy azonban, mint az Atyát, hanem mint a Fiút és a mi közvetítőnket. Ne álmodjunk azonban affélét, hogy neki térdet hajtva, sok szavú imádsággal kell az Atyához könyörögnie. Mert amiképpen elegendő az ő Isten előtt való örökös jelenléte, ki megígérte, hogy őt mindig meg fogja hallgatni, azonképpen most sincs szükség, miután minden hatalmat megkapott, arra, hogy minduntalan ismételgesse Krisztus a maga könyörgését az Atyához, amikor elegendő, hogy ott áll Isten orcája előtt. Azt véljük azért, hogy az egyház a maga rendjén-módján Krisztust segítségül hívhatja. És ez nem is ejt csorbát az Atyaisten tekintélyén, mivel egyedül őt illeti, a közbenjáró Jézus által a Szentlélekben, minden imádat, segítségüi hívás és legfőbb tisztelet. Krisztus pedig, az ő fia, az Atya után a második helyet tartja, ő egész tiszteletét és hatalmát minden teremtmények fölött az Atyától nyerte, öelőtte minden embernek és angyalnak térdet kell hajtania.

Krisztust, Istennek fiát, amennyiben minden őrajta áll s ő ura mindeneknek, út, igazság és élet, ki nekünk örök-életet ad, közbenjáró, továbbá nekünk királyunk, az egyház feje és aki azt mondta, hogy velünk lesz az idők végezetéig, ezt a Krisztust a mi tanításunk szerint semmiképpen sem kell segítségül hívni. Mert magának Krisztusnak tanúsága szerint, Máté 11., 25. alapján nem Krisztust, e látható ég és föld urát, hanem a láthatatlan égét és földét, vagyis a zsidók és nemzetek urát kell segítségül hívni. Őbenne vannak ugyanis mindazok a dolgok, melyek az ő szolgálatát teljessé teszik, amint ezt Pál 2. Kor. 5-ben kifejti. Ut, élet és igazság ő, mert megmutatta nekünk az Atyához vezető utat, az igazságot tanította és megmagyarázta, miképpen nyerhetünk örökéletet és bennünket, ellenségeket az Atyával megbékített. Mindezek azonban nem oda céloznak, hogy Krisztust segítségül kell hívni. Hiszen maga Krisztus, az igazság mestere nyilván tanította, hogy senki mást nem kell segítségül hívni, csak az ő mennyei atyját és hogy csupán az az igaz imádat, amit lélekben és igazságban az Atyához intézünk. Ebből pedig világos, hogy mindazok, akik azt tanítják, hogy az Atyaistenen kívül Krisztust is segítségül kell hívni, hamis imádók és az imádás hamis módját ajánlják. Végül pedig az imádságnak a szent bibliában található formái is nem Krisztushoz, hanem az Atyaistenhez vannak intézve. Vigyázni kell azért, hogy abból a forrásból Isten igéjével ellenkező dolgot ne merítsünk és a szentírás alapját föl ne forgassuk.

Minthogy pedig más dolog Krisztusnak segítségülhívása és ismét más Krisztusnak miérettünk az Atyánál való közbenjárása, (mert amint Mózes és mások tanítják, nem kell minden közbenjárót segítségül hívni,) nem látom be, hogyan lehet ebből a Krisztus segítségülhívására következtetni. Továbbá amikor Krisztus közbenjár és miérettünk szót emel, sem térdet nem hajlít, sem hosszadalmas könyörgést nem bocsát az Atyához, mert elegendőnek tartja az ő mindenütt való jelenlétét. Nem látok azért semmi okot arra, hogy ellenség módjára egymással viaskodjunk, holott nem magáról a közbenjárásról és az érettünk való szótételről vitázunk, hanem csupán annak módjáról. Amiképpen tehát

egyetlen ajánlásával örökre egybefogta a szenteket, azonképpen fogta őket egybe egyetlen könyörgésével, melyel szóval mondott övéért és a benne hívőkért. Ez pedig az ő jelenvalósága és jóillatnak füstölgése, mely Isten tekintete és színe elé hat. Ebben bízva ajánljuk föl a mi könyörgésünket és kedves áldozatunkat Istennek a Krisztus által. Ezt jelenti az a szólásmód, mellyel képletesen azt mondjuk, hogy Isten és Krisztus nekünk kedvünkben jár, nem pedig valami afféle állítást, hogy ő most a mennyben térdet hajt, vagy valami ehez hasonlót cselekszik.

Valahányszor azért Krisztust azzal a bizodalommal és tisztelettel hívjuk segítségül, mint az Atyát, igen nagy csorbát ejtünk az Atyaisten tekintélyén és dicsőségén. Mert ő maga parancsolja, hogy egyedül csak őt kell segítségül hívni és állítja, hogy ezt a dicsőséget ő senkinek megadni nem fogja. Mindazonáltal nem merném állítani, hogy szívünk azon bizodalma és tisztelete mellett, mellyel külső testi javakat kérünk, a segítségülhívás és imádás kifejezést Krisztusnak és egyéb teremtményeknek is ne tulajdoníthatnók.

Gyöngé kifogásnak látszik az az állítás, hogy a legfőbb tisztelet és imádat az Atyának jár, a másodlagos pedig a Fiúnak, mert ezzel nem az imádásban, hanem a személyekben állítunk föl különbséget, amikor az ilyen segítségülhívásban ugyanazon javakat kérjük a Fiútól, mint az Atyától. Itt hát a személyekben van különbség téve: az Atya a legfőbb, a Fiú másodlagos. Hogy pedig ez mind merő álbölcsekedés, azt a vak is látja. És ellenkezik is ez Krisztus tanításával, ki megparancsolta nekünk, hogy mindent az ő mennyei Atyjától kérjünk s ígérete szerint ő mindent meg fog adni nekünk. Mert Krisztustól vagy ugyanazt kell kérnünk, amit az Atyától, vagy egyebeket. Ha ugyanazt kérjük, mi szükség azt Krisztustól kérnünk, holott minden jó adomány onnan felülről, egyedül a világosság atyjától száll alá? Ha pedig egyebeket kérünk, akkor azokat nem az Atya adja meg, hanem vagy a Fiúra bízta, hogy nekünk megadja, vagy pedig hatalmát maga és a Fiú között megosztotta, hogy az kettős legyen. Már pedig azt, hogy Krisztus minden hatalmát és dicsőségét az Atyától nyerte és hogy előtte minden ember s az összes angyalok térdet hajtanak,

ezt Pál nem Krisztus segítségülhívásának, hanem felmagasztaltatásának magyarázta. Filipp. 2-ben ugyanis ezt mondja: „Annakokáért az Isten is őtet felmagasztalá és ajándékozta neki oly méltóságot, mely minden méltóságok felett való méltóság. Hogy a Jézusnak nevére minden térd meghajoljon, mennyeknek, földieknek és föld alatt valóknak terdek. És minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus úr az Atyaisten dicsőségére.” Azt mondja tehát, vallanunk kell, hogy Jézus az Atyaisten dicsőségében van, nem pedig azt, hogy őt segítségül kell hívunk. Ellenfeleink e helyet hamisan félrecsavarják, amikor azt igyekeznek bizonyítani, hogy Krisztus valósággal és természeténél fogva Isten és őt nem mint Krisztust, hanem mint Istent kell segítségül hívni. Csakhogy itt kérdezhetjük és követelhetjük Krisztus segítségülhívásának védelmezőitől, mutassák ki, melyek azok a javak, miket Krisztustól kell kérnünk és ha azokat az Atyaistentől, nem pedig Krisztustól kérjük, vajjon bünt követünk el.

Továbbá ugyan hol hagyták meg nekünk s írták elő számunkra az apostolok a Krisztushoz intézendő kérés és imádkozás eme formáját? Mert Isten segítségülhívásáról van ilyen formulánk: Ti pedig valahányszor imádkoztok, ezt mondjátok: Mi atyánk. Ellenfeleink állítása szerint ebbe az imádságba nincs minden belefoglalva s nem is mindent Istentől kell kérnünk, hanem vannak némely dolgok, amiket Krisztustól tartozunk kérni. Ilyenformán nem igaz az a parancs sem, melyet mesterünk és tanítónk adott: ti pedig, mikor imádkoztok, ezt mondjátok: Mi atyánk. Hanem ehelyett ezt kellene mondani: ti pedig, mikor imádkoztok, ezt mondjátok: Jézus Krisztus, Istennek fia, add meg nekem ezt meg ezt. Ilyenformán az Atya elnevezésben ha nem is hárman foglaltatnak, kiket ellenfeleink szerint segítségül kell hívni, ketten mindenesetre bennefoglaltatnak, t. i. az Atya és a Fiú. Az Atya, mint legfőbb, a Fiú, mint másodlagos, ki az Atya mellett a második helyet tartja s így ellenfeleink szerint a Fiúnak kettős helye és személye volna.

Ha őt, mint közvetítőt és közbenjárót akarjuk segítségül hívni, akkor egyáltalán nem szükséges a segítségülhívás. Mert ha őt, mint közbenjárót hívjuk segítségül,

hogyan hívjuk akkor segítségül az Atyaistent, akit némelyek véleménye szerint közbenjáró nélkül segítségül nem hívhatunk? Ha szilárdan megáll az a ti alaptételek, amit a pápisták ellen szoktatok hánytorgatni, hogy az egy igaz Istent senki segítségül nem hívhatja, csak a Krisztus közvetítése által és ha Krisztus amaz egy igaz Isten, akkor nyilvánvaló, hogy az egy Istent nem lehetne segítségül hívni. Mindezt ellenetek lehet fordítani. Aki segítségül hívja az Atyaistent, Krisztust és közbenjárót nem hívhatja segítségül, mert senki az Atyaistent közbenjáró nélkül igazán nem hívhatja segítségül. Már pedig a közbenjárót nem hívják segítségül, hiszen maga is az Atya segítségét kéri a maga és azok érdekében, kiknek ügyét védi és akikért közbenjár. Ha mint közbenjárót segítségül nem hívhatjuk, de mégis segítségül kell hívni, akkor szükségképpen mint Istent hívjuk segítségül.

IV. tétel. A megigazulásról.

B. Gy.

Megengedjük, hogy az Atya, minden jó forrása, az idők kezdete előtt a Krisztusban nekünk ingyen igazságot és életet ajándékozott és ezért benne teljes szívünkből hinnünk kell. Mivel azonban hitünk nem csupán az Atyát, hanem a Fiút is illeti, azt mondjuk, hogy ha az újszövetség szerint Isten tetszését el akarjuk nyerni, hinnünk kell a megfeszített Krisztusban is, mert különben a Fiú nélkül hiábavaló a mi hitünk az Atyaistenben. Egyébiránt, mivel elválasztásunk föltételül az van szabva, hogy képezzük magunkat Krisztushoz hasonlókká, és járjunk azokban a munkákban, melyeket számunkra Isten kezdettől fogva előkészített, azért azt is hisszük, hogy egyetlen hívő sem idvezülhet belső szeretet és feddhetetlenség, továbbá külső jó cselekedetek nélkül, mert a hitet, mintegy függvényeként, szükségképpen mindezen jó cselekedeteknek kell követniök. Ez tehát, hitünk szerint a megigazulás rendje, végcélja pedig az Atyaisten dicsőségének öregbítésére irányuló buzgalom.

Hogy vajjon az örökélet elnyerésére ez a négy tétel egyszersmind és szükségképpen megkívántatik-e, az majd a maga helyén fog kiderülni.

D. F.

Hogy Krisztusban a világ formálása előtt az emberek elválasztattak, és nekik örökéletet ígértek, erre megtanít bennünket Isten igéje. Azt azonban nem mondja a szentírás, hogy ilyen módon az emberek öröktől fogva mind megigazultak volna, mivel az ószövetségben sem a Krisztusban való hit, sem az általa való megigazulás hirdetve nincsen. A Krisztusban és Istenben való hit a személy mineműségében különbözik, mert más Atya s más a Krisztus. A hit szempontjából azonban semmi különbség nincs, mert Krisztus az Atyaistentől küldve e világra, az ő akaratát hirdette és hinni Isten fiában semmi más, mint hinni abban a bizonyosságban, amit tett az Atya a Fiúról. Hogy hiábavaló az Atyaistenbe vetett hit a Fiúba vetett hit nélkül, az kétesen és bizonytalanul hangzik; éppen ezért meg kell vizsgálni, milyen értelemben van mondva. Hogy pedig egyetlen hívő sem idvezülhet belső szeretet és feddhetetlenség, továbbá külső jó cselekedetek nélkül, ez nemcsak azért van így, mert a jó cselekedetek a hit függvényei, hanem mert a jótettek Isten igéjében igazságnak és megigazulásnak vannak nevezve.

B. Gy. utolsó tétele.

Mindent összevéve azt mondjuk, hogy a Krisztustól és apostoloktól az egyháznak átadott evangéliumi tudomány közös minden korban és változás nélkül fog tartani az idők végeztéig; bárki megállapíthatja, hogy nincs más alap azonkívül, amit az apostolok vetettek; éppen ezért az Istenbe és Krisztusba vetett amaz egy és ugyanazon hitet, Isten és Krisztus tiszteletének mindazon útját-módját, amit az apostolok számunkra előírtak, meg kell tartanunk.

D. F.

Mindent összevéve azt mondjuk, hogy mindazok, amik az evangéliumban és az apostolok írásaiban foglaltatnak s az üdvösség alapját illetőleg a prófétai írásokkal megegyeznek, továbbá Isten tiszteletének és segítségül hívásának igaz módját tartalmazzák, az idők végezetéig fognak tartani. Mindazok pedig, amik időlegesek, Istentől előre megszabott időpontig fognak tartani.